

„A LAZULÓ KÖTELEÉKEK ÉS AZ ELHOMÁLYOSULÓ IGAZODÁSI PONTOK NEHEZEBBÉ TESZIK GYEREKEINK SZÁMÁRA A FELNÖTTÉ VÁLÁS FOLYAMATÁT” – INTERJÚ SZÉKELY LEVENTÉVEL

DALLOS LAURA ÉS DR. MOLNÁR ISTVÁN JENŐ

A fiatalok kezében a jövő – sokszor hangzik el ez a mondás a társadalom idősebb tagjaitól. Ahogy minden embernek megvannak a maga problémái, úgy a fiatalok is – egyfajta életkori sajátosságként – nehézségekkel küzdenek. Serdülőkorban a kíváncsiság, az új dolgok kipróbálása természetes jelenség, a gyermekek pedig folyamatos és

kezelhetetlen mennyiségű információnak vannak kitéve a mindennapokban, melyek közül a számukra legmegfelelőbbet megtalálni nagy kihívás. Ebben a korban fokozott érdeklődést mutatnak a szexualitás, illetve az alkohol és a kábítószeresek iránt, azonban tapasztalatlanságuk miatt rengeteg problémába ütközhetnek, melynek sok esetben akár egészségkárosító kimenetele is lehet.

Az őket érintő kérdésekről **Székely Levente** szociológust, az Ifjúságkutató Intézet vezetőjét kérdeztük, aki 2012-ben vette át a nagymintás ifjúságkutatás szakmai irányítását. Vezetésével zajlott le a 2012-es, a 2016-os és a 2020-as kutatás is, melyek több ezer magyar fiatal részvételével készültek el.

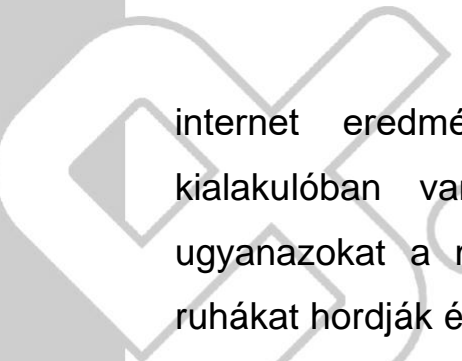
Hogyan kezdődött számodra az ifjúságkutatás végzése, honnan indultatok, hol tartotok most?

Az ifjúságkutatás már az egyetemi szakdolgozat témájának megválasztása során megtalált. A csillagok szerencsés együttállása volt, hogy a választott szakdolgozati konzulensem Nemeskéri István volt, aki a nagymintás ifjúságkutatás módszertani hátterének az atyja. Szakdolgozatomban a határon túli magyar fiatalok médiafogyasztásával foglalkoztam és ezt követően is a kutatási érdeklődésem központjában maradt az ifjúság, ezért különösen szerencsésnek érzem magam, hogy ezt a területet most, mint az Ifjúságkutató Intézet vezetője művelhetem.

Ha minden igaz, az első ilyen adatfelvételre 2000-ben került sor, miben változtak a fiatalok az elmúlt 20 évben leginkább? Kellet-e valamit átalakítani a felmérésekben?

Így igaz, a nagymintás ifjúságkutatás az ezredfordulón indult el Magyarországon. Az azóta eltelt időszakban hat adatfelvétel készült hazánkban és három a Kárpát-medencei nagyobb magyarlakta régióban. Az eltelt két évtized során nyilvánvalóan sokat változott a kutatás, azonban az ezredfordulón lefektetett alapokhoz mindvégig ragaszkodtunk. A legutóbbi adatfelvétel során már a külhoni régiókban is használtuk a tabletes lekérdezés lehetőségét, a magyarországi adatfelvételek 2012 óta gépen folynak. A gyakorlati lekérdezés mellett a kutatás tematikája is változott, minden egyes adatfelvételi hullámban igyekszik igazodni az aktualitásokhoz, de egyben őrzi az eredeti célokat is, így teremtve meg a lehetőséget a trendek vizsgálatára.

Amikor ifjúságkutatásról beszélünk, akkor a szakemberek megvizsgálják a családalapítással kapcsolatos motivációkat, oktatási és továbbtanulási terveket. Továbbá górcső alá veszik a munkavállalással kapcsolatos kérdéseket, a szabadidős elfoglaltságokat, a fiatalok életmódját, és természetesen a közösség, illetve a politika témakörét is. Első körben azonban érdemes arra fókuszálni, hogy kiket is értünk a fiatalok generációja alatt. Szociológiai értelemben a generáció *“olyan személyek csoportja, akik ugyanabban a korszakban születtek, akiket sajátos események, trendek és folyamatok alakítottak és kötnek össze. A generációhoz tartozás tehát azt jelenti, hogy a kortársak történelmileg azonos korszakban és földrajzilag azonos helyen élnek, valamint hasonló értékeket képviselnek”*¹. Látnunk kell azonban, hogy a globalizáció és az

internet eredményeképp a földrajzi korlátok eltűnni látszanak, kialakulóban van egy olyan globális generáció, melynek tagjai ugyanazokat a meséket, filmeket, sorozatokat nézik, ugyanazokat a ruhákat hordják és ugyanazokkal a kihívásokkal találkoznak.

Az iménti állítások kifejezetten igazak az 1996-tól kezdődően született Z, de még inkább a 2010 után született Alfa generációra. Utóbbi kategóriába tartozókról Tari Annamária, még 2011-ben írt könyvében úgy fogalmazott, hogy a *“Z generáció érzelmi működése és értelmi képességei sokszor eltávolodnak egymástól. Hiába a technológiai fejlődés, egy gyerek érzelmi kapacitása csak a saját pszichés tempójában érik, nem képes a gyorsuló világhoz simulni. Ők tehát értenek sok mindent, de feldolgozni vajmi keveset képesek ebből. Ezért valóban rángathatják a vállukat, mert a súlytalanítás mechanizmusa a legkönnyebben megjelenő háritás”*².

Sajnos hiába a megannyi szakértői vélemény, amelyek minden esetben ráirányítják a figyelmet arra, hogy a felnőtt társadalom komoly felelősséggel bír a most növekvő generáció problémáinak alakításában, mintha egyre nagyobb lenne a fiatalokkal szembeni elítélő attitűd. Ha beütjük a legismertebb keresőportálon a ‘mai fiatalok’ kifejezést, az első 25 találat között többnyire csak olyan tartalmakat találunk, amelyeknek szerzői arra keresik a választ, hogy milyenek is valójában a gyermekeink, illetve, hogy mi velük a baj. Előbbi azt jelenti, hogy nem ismerjük őket, utóbbi pedig valamiféle sztereotípián alapuló hozzáállást feltételeztet.

Szociológusként mi a véleményed arról, hogy a legújabb generációkat (kifutó „Z” és Alfa) sok esetben hópihe generációnak hívják? Részoltáltak erre vagy inkább csak a szokásos idősebbek részéről történő lenézés eredményezi ezt és az ún. „generációs gap” nem lett nagyobb, mint korábban?

Mindig is volt a fiatalok és az idősebbek között egyfajta meg nem értés, amelyhez hozzátartozott a másik nemzedékbe tartozók céljainak és értékeinek akár a megkérdőjelezése is. Mostanában különösen gyakori, hogy az új generációkra valamilyen jól csengő jelzöt akasztanak a vírusgenerációtól a klíma generációig. Ezek jellemzően a nemzedékben előforduló egy-egy tulajdonságot nagyítanak ki és általánosítják azt a teljes generációra. Nem látom a nemzedéki különbségeket sem nagyobbak, sem kisebbnek, mint korábban, hiszen egyikhez is másikhoz is lehetne érveket társítani, azonban a nemzedékek közötti feszültség bizonyosan kisebb volt az utóbbi egy-két évtizedben, mint korábban.

Az említett generációs különbség valóban nem újkeletű dolog, a fiatalok és az idősebbek között mindig is volt és lesz egyfajta meg nem értés. A Z generációba tartozók a technológiai rohamos fejlődésével belecsöppentek egy olyan digitálisan fejlett világba, ami miatt erre a generációra „digitális bennszülötteként” is szoktak hivatkozni. Az ebbe a korosztályba tartozók nem csak információt „fogyasztanak”, hanem szolgáltatnak is, például a közösségi média platformjain keresztül. A Z generáció éppen ezért még jobban különbözik az azt megelőző Y generációtól, főként az információszerzési és kommunikációs stratégiában.

Bár a mannheimi megállapítás szerint akkor beszélünk generációkról, amikor annak tagjai valamilyen közös, a korábitól eltérő tulajdonságokkal bírnak, Nagy Ádám és Kölcsey Attila tanulmányából³ azt állapíthatjuk meg, hogy a Z és az Alfa generáció között egyelőre nincsen számottevő különbség. Az új, Alfa generáció elnevezése sokkal inkább marketing szempontból fontos, de mivel ezen generáció tagjai még nagyon fiatalok (2010 után születtek), így a jövőben megfigyelhetővé válhatnak majd a különbségek.

Milyen problémáik vannak manapság, mennyire játszik ebben fontos szerepet a kábítószer? Mi jellemzi a kockázati magatartásaikat?

Néhány hete mutattuk be azt a könyvet amelyik a fiatalok tíz legégetőbb problémájával foglalkozik (<https://ifjusagkutointezet.hu/kiadvany/kivani-tizet>). Ezt a könyvet a nagymintás ifjúságkutatás 2020-as és megelőző adataira alapoztuk, de ezt követően friss kutatással is megvizsgáltuk, hogy melyek azok a problémák, amelyek a fiatalokat foglalkoztatják, illetve melyek azok a megoldandó kérdések, amelyeket nemzedékekben érzékelnek. A legégetőbb probléma a bizonytalanság, a kiszámíthatatlan jövő, amelyet az anyagi problémák követnek, majd a céltalanság és a baráti társaságok közösségek hiánya. Az ötödik legégetőbb problémaként szerepelnek a kockázati magatartások, mint a drogok, a kábítószer, az alkohol elterjedése. Az elmúlt évtizedben az ilyen jellegű problémák hasonló súllyal szerepeltek a fiatalok problématérképén.

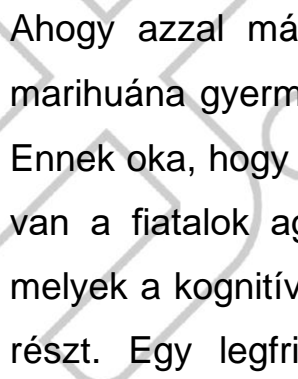
Az ábrán látható problématérkép⁴ a 2008-as, 2012-es, 2016-os és a legfrissebb, 2020-as adatok alapján állít fel rangsort. A 7 legfontosabb probléma között minden vizsgált periódusban 4., vagy 5. helyen található a drogok, kábítószeres elterjedése.

ssz.	2008		2012		2016		2020	
	probléma	%	probléma	%	probléma	%	probléma	%
1.	pénztelenség, szegénység, elszegényedés, létbizonytalanság	15	pénztelenség, szegénység, elszegényedés, létbizonytalanság	16	anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés	29	bizonytalanság, kiszámíthatatlan jövő	23
2.	munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	24	kilátástalan, bizonytalan jövő	16	bizonytalanság, kiszámíthatatlan jövő	18	anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés	22
3.	kilátástalan, bizonytalan jövő	10	munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	15	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	8	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	12
4.	drogok, kábítószeres elterjedése	7	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	11	drogok, kábítószeres elterjedése	6	baráti társaságok, közösségek hiánya	8
5.	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	7	drogok, kábítószeres elterjedése	7	alkohol elterjedése	7	drogok, kábítószeres elterjedése	7
6.	bűnözés	6	bűnözés	7	munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	7	munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	5
7.	lakásproblémák	4	fiatalok általános rossz helyzete	6	bűnözés	5	bűnözés	5

1. ábra: Az ifjúság legégetőbb problémái (Forrás: Magyar Fiatalok 2020)

A [Kívánj tized!](#) c. könyvben⁵ 10 tanulmányt olvashatunk, melyekben a szerzők a fiatalokat érintő problémákat fejtik ki részletesen. A magyarországi fiatalok ötödik legégetőbb problémája a drog-, a kábítószer- és az alkoholfogyasztás. A könyv ezen témát feldolgozó fejezetében a 2019-es ESPAD kutatás eredményeire hivatkozva megállapításra került, hogy a **9-10. évfolyamosok közel ötöde (18,7%) fogyasztott már illegális kábítószer**, és ugyanez a korcsoport 14,8%-a élt már vissza gyógyszerekkel. Megdöbbentőek továbbá a fogyasztás gyakoriságára vonatkozó adatok, mely szerint ennek a korosztálynak a jelentős többsége, **65,2%-a három vagy több alkalommal használt már tiltott szert**. Ugyanez mondható el a gyógyszerekkel való visszaélésekről, ebben az esetben a diákok 54,6%-a számolt be három, vagy annál több használatról.

A legtöbbek által kipróbált szerek listáján sok év után továbbra is a marihuána áll, ezt követik a gyógyszerek (nyugtatók, altatók), harmadik helyen pedig az alkohol és a gyógyszerek egyidejű használat szerepel.⁵

Ahogy azzal már Intézetünk munkatársai többször is foglalkoztak, a marihuána gyermek- és serdülőkorban kifejezetten nagy veszélyt jelent. Ennek oka, hogy a testi fejlődés ezen időszakában a marihuána hatással van a fiatalok agyi fejlődésére, különös tekintettel azokra a régiókra, melyek a kognitív képességek és a motiváció szabályozásában vesznek részt. Egy legfrissebb kutatás pedig azt is megállapította, hogy a serdülőkori marihuána-használat növeli a később kialakuló skizofrénia kockázatát.⁶

Hogy látod a társadalmi fragmentáltság és a csonka családok kérdéskörét, mennyire nehezíti ez meg a mai fiatalok életét?

Az utóbbi időszak kutatásai azt mutatják, hogy az ifjúság számára a család kiemelten fontos, mint információforrás, mint az értékek átadásának terepe. Éppen ezért, ha a családban valamilyen nehézség, probléma jelentkezik, az fundamentális hatással bír a fiatalok életére. Maguknak a fiataloknak is alapvetően konzervatív a családképük, így maguk is házasságon alapuló, gyermekeket nevelő családmodellt tekintik követendőnek.

A család mindannyiunk életében meghatározó szereppel bír. Életünk első szocializációs színtereként a szüleinkkel való kapcsolat nagyon fontos. A gyerekek, főként a serdülőkor nehézségeire gondolva, akkor tudják problémáikat megélni, feldolgozni és megoldani, ha megfelelő családi háttérrel rendelkeznek, vagyis a közvetlen környezetükben van legalább egy olyan személy, akihez fordulhatnak, ha akadályba ütköznek. Természetesen egyik család sem tökéletes, és mindenhol akadnak problémák, de ideális esetben ezeket közös erővel meg lehet oldani.⁷

Van-e ma létjogosultsága Durkheim anómia elméletének? Ő ugye azt mondja, hogy a modern társadalom lerombolta a klasszikus értékeket, a tradicionális erkölcsi korlátokat, szerinted ez kapcsolható-e bárhogy a kábítószer fogyasztáshoz?

A kutatásokból – és itt nem csak a mi kutatásainkat értem – látható, hogy a fiatalok jó részét az útkeresés jellemzi. És ez nem pusztán életkori sajátosság, az utóbbi évtizedekben a lazuló kötelékek és elhomályosuló igazodási pontok nehezebbé teszik ezt az életszakaszt, persze vannak olyan hatások is, amelyek ellensúlyozzák ezt a folyamatot. A szabadidőipar és főként a digitális tartalomipar szolgáltatásai az infokommunikációs technológia egyre intenzívebb használata jórészt betölti azokat a helyeket, amelyek a korábban jellemzett anómiának adnának teret, új jelenségeket, problémákat generálva. Ettől még a szerhasználat szempontjából az ifjúság különösen veszélyeztetett marad, de jó hír, hogy a kutatási adatok – legalábbis, amelyeket én ismerek – csökkenést mutatnak a szerfogyasztásban, csakúgy, mint a dohányzásban az elmúlt évtizedben Magyarországon.

Ha drogprevenció kapcsán kérnék ki a véleményed, mit javasolnál milyen eszközökkel, milyen platformokon szólítsuk meg a fiatalokat? Működhet ma még a család, vallás, hit, sport vagy inkább egyenesen előre az internet világába?

Igen, azt gondolom, hogy ezek mind jó platformok lehetnek arra, hogy megszólítsuk a fiatalokat. Az más kérdés, hogy ebben az információs zajban mi, mennyire tud hatékonyan működni. A világ gyorsan változik,

ezért, ami ma jó megoldásnak látszik könnyen lehet, hogy holnap működésképtelen.

Korábban többször is írtunk a kábítószer-használat és a szabadidő hasznos eltöltése közötti összefüggésről. Általánosságban kijelenthető, hogy a prevenció törekvések sokszor olyan időtöltésre helyezik a hangsúlyt, ami leköti az emberek figyelmét, testet és lelket egyaránt ápolnak. Éppen ezért a sport, a művészetek vagy akár a vallás is olyan időtöltésnek bizonyul, ami fejleszti az emberek készségeit, sok esetben a közösséghez való tartozást erősíti és lelki megnyugvást, kikapcsolódást ad. Ezeknek az eszközöknek az alkalmazására jó példa az izlandi modell, mely a szülőket és a fiatalokat a közös, minőségi idő eltöltésére buzdítja, továbbá kulcsfontosságú kérdésként kezeli a szabadidő hasznos eltöltését és erre minden lehetőséget biztosít is. Ennek köszönhetően a gyerekek iskola után kevésbé lesznek hajlamosak az elkallódásra, hisz folyamatos felügyelet alatt vannak, és lekötik a megmaradt energiáikat.⁸

Manuel Castell szerint hálózati társadalomban élünk, aki ugyan mindezt gazdasági oldalról közelítette meg, de igaz lehet ez a hétköznapi életre is. Mit gondolsz, aki kábítószerrel fogyaszt és függővé válik, lehet-e önálló individuum a XXI. század társadalmában, mondhatjuk-e azt, hogy az ő teste, csináljon, amit akar, vagy a hálózatosodás miatt az ember minden cselekedete hatást gyakorol minden vagy sok másra is?

A hálózatosodás természetesen nem csak a gazdaságot jellemzi, hanem a társadalmat is, ahogy azt maga Castells is gondolja és valóban ebben a

globális hálózatokra épült világban a hálózat egy elemének változása hatással lehet a többire is. Emlékezzünk csak vissza arra a hálózatosodást jól érzékeltető internetes mémre, miszerint valaki Vuhanban megevett egy denevért, ezért nem mehetsz ki most az utcára...

Úgy tudjuk, készül valami új dolog 2023-ban. Mit lehet erről tudni...?

Az Ifjúságkutató Intézet alapvető célja megismerni az új nemzedéket, ennek érdekében sokféle témában készítettünk és készítünk kutatásokat. Az elmúlt hetekben fejeztünk be egy reprezentatív adatfelvételt, amely kitért a kockázati magatartásokra is. Már csak keveset kell várni és friss eredményekkel szolgálhatunk a magyarországi 15–29 évesek vonatkozásában.

A Drogkutató Intézet munkája során kiemelt figyelemmel van a fiatalok szerfogyasztására és annak megelőzésére. Így örömeinkre szolgál, hogy az Ifjúságkutató Intézettel közösen együttműködve egy esemény keretén belül foglalkozhatunk az ifjúságot érintő kérdésekkel, melynek részleteiről itt olvashattok a [Facebook](#) oldalunkon!

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Komár Z. (2017). Generációelméletek. Új köznevelés, 73(8-9)
2. Tari A. (2011). Z generáció. Tericum, Budapest
3. Nagy Á., Kölcsey A. (2017) – Az Alfa-generáció tudományos háttere http://real.mtak.hu/62421/1/0_alfagenerac_selyekonf_u.pdf (letöltés dátuma: 2023. március 29.)
4. Domokos T. & Kántor Z. & Pillók P. & Székely L. – Magyar fiatalok 2020 <https://ifjusagkutatointezet.hu/kiadvany/magyar-fiatalok-2020-kerdesek-es-valaszok-fiatalokrol-fiataloktol> (letöltés dátuma: 2023. március 28.)
5. Pillók P. & Székely L. – Kívánj tized! (2022) <https://ifjusagkutatointezet.hu/kiadvany/kivanj-tized>
6. Bozsó D. (2023) – A fiatalkori szerhasználat növelheti a skizofrénia kialakulásának esélyét <https://drogkutato.hu/cikkek/a-fiatalkori-szerhasznalat-novelheti-a-skizofrenia-kialakulasanak-eselyet/> (letöltés dátuma: 2023. március 28.)
7. Pogácsás N. (2022). Amikor nem olyan meleg a „családi fészek”. Magyar Drogfigyelő 2(5). <https://drogkutato.hu/wp-content/uploads/2022/05/Amikor-nem-olyan-meleg-a-csaladi-feszek.pdf> (letöltés ideje: 2023. március 22.)
8. Dr. Molnár I. J. (2023) – Szigor és következetesség: eredményes drogpolitika Izlandon 3(1) https://drogkutato.hu/wp-content/uploads/2023/02/MDF_SZIGOR-ES-KOVETKEZETESSEG-EREDMENYES-DROGPOLITIKA-IZLANDON.pdf (letöltés ideje: 2023. március 22.)